

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato : 11.05.17
FU-sak:	13/17	Arkivsaknr.:
Møtedato:		

Forskerutdanningsmelding 2016

Universitetets forskerutdanningsmelding tar for seg sentrale trekk ved forskerutdanningen ved UiB, og er en del av rapporteringen og kvalitetssikringen til institusjonen. Vedlagt meldingen følger fakultetenes forskerutdanningsmeldinger. Fakultetene ble bedt om å vurdere følgende forhold:

- Oppfølging av fakultetets prioriteringer for forskerutdanningen. Forholdet mellom forskerutdanning og forskningssatsinger.
- Opptak, gjennomstrømming, frafall, disputaser og underkjenninger – kort beskrivelse av situasjonen og eventuelle tiltak for å forbedre disse parameterne
- Veilederopplæring og karriereveiledning – beskrivelse av situasjonen og planlagte tiltak.
- Internasjonalisering – beskrivelse av situasjonen, eventuelle planlagte tiltak for internasjonal rekruttering og for å øke internasjonale opphold for ph.d.-kandidatene

Satsinger i 2016, prioriteringer for 2017 og status for Handlingsplan for forskerutdanning

Handlingsplan for forskerutdanning:

Handlingsplanen for forskerutdanningen ble vedtatt høstsemesteret 2016. Denne gjelder i perioden 2016-2022 og inneholder følgende innsatsområder: Rekrutteringer og akademisk utvikling, Karriereutvikling for doktorgradskandidater, Doktorgradsveiledning, Internasjonalisering og Innovasjon. FA har vært på besøksrunde til fakultetene og informert om handlingsplanen. Flere av tiltakspunktene i handlingsplanen er i ferd med å bli implementert. Det er spesielt innenfor innsatsområdene «Rekruttering og akademisk utvikling for doktorgradskandidater» og «Doktorgradsveiledning» at arbeidet har kommet lengst.

Nytt vitnemål for ph.d.

Alle ferdige ph.d.-kandidater fikk fra høsten 2016 utstedt nye vitnemål og diploma supplement. Disse dokumentene er generert fra registrert informasjon i studiedatabasen FS, og utgjør den autoritative dokumentasjonen på oppnådd ph.d.-grad. Et doktorgradsdiplom på latin vil fremdeles bli utstedt, men dette har en mer seremoniell funksjon.

Kandidatundersøkelsen

I forbindelse med videreutviklingen av kvalitetssikringen av forskerutdanningen ble det i 2016

utviklet en survey som uteksaminerte doktorgradskandidater blir bedt om å svare på. Denne vil bli sendt til kandidatene før de mottar diplom og vitnemål på doktorgradspromosjonen.

Nettsider og administrative rutiner

Nettsidene for forskerutdanningen og arbeidsstøttesidene for forskerutdanningsadministrasjon har blitt videreutviklet. De administrative rutinene blir også gjennomgått i samarbeid med fakultetene og ph.d.-avtalemalen har blitt revidert.

Ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid

I forbindelse med virksomhetsoverdragelsen av Kunst- og designhøgskolen i Bergen satte universitetet i gang et utredningsarbeid om å opprette en ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Kunnskapsdepartementet har signalisert at de ønsker å opprette en egen ph.d.-grad for disse fagfeltene og vil revidere det nasjonale regelverket på studiefeltet for å få dette til. UiB avventer denne revisjonen før universitetet fortsetter arbeidet med å opprette en ny ph.d.-utdanning innenfor kunstfagene.

Program for kunstnerisk utviklingsarbeid ved Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) er planlagt endret og videreført som et ph.d.-program innen kunstnerisk utviklingsarbeid ved UiB. På overdragelsestidspunktet, i januar 2017, var 13 kandidater tilknyttet programmet innenfor fagområdene kunst, musikk og design.

E-kurs veiledere

Som en oppfølging av arbeidsgruppen for veilederopplæring sin anbefaling har det blitt utviklet et e-kurs i retningslinjer og prosedyrer for forskerutdanningen. Et slikt kurs ble først utviklet på MOF. Kurset som FA har utviklet kan tilpasses de ulike fakultetene.

Fremtidig organisering av forskerutdanningen/kvalitetssikringssystem

Som følge av endringer i nasjonalt regelverk på studiefeltet har universitetet nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på den fremtidige organiseringen av forskerutdanningen og kvalitetssikringen av denne. Arbeidsgruppen forventes å levere sin rapport før sommeren 2017.

Prioriterte områder i 2017

Arbeidet med fremtidig organisering og kvalitetssikring av forskerutdanningen vil bli prioritert i 2017. Prosessen med å få revidert ph.d.-forskriften vil også fortsette. Videre vil man starte arbeidet med de tiltakspunktene i handlingsplanen som omhandler kurstilbud i ulike generiske ferdigheter.

Programstatistikk og sammenligninger

	Statistikk for forskerutdanning - 2016						
	HF-fak	Jur-fak	MN-fak	MedOd-fak	Psyk-fak	Samf-fak	UiB - total
Antall kandidater	180	51	434	552	114	169	1500
egen	124	29	207	165	50	88	663
NFR	16	9	114	40	11	31	221
andre	40	13	113	347	53	50	616
Gjennomføring 6 år	41,7 %	50,0 %	69,3 %	72,2 %	72,0 %	51,9 %	64,5 %
Gjennomstr. brutto	5,0	5,8	4,4	4,6	4,7	5,4	4,7
Gjennomstr. netto	3,2	3,8	3,5	3,4	3,0	3,8	3,4
Antall disputaser (gj.snitt siste 3 år)	24 (24)	6 (5)	59 (69)	97 (90)	22 (21)	19 (21)	227 (230)
Nye avtaler (gj.snitt siste 3 år)	10 (23)	5 (8)	81 (79)	92 (91)	15 (16)	28 (25)	231 (243)
Avbrutte avtaler (gj.snitt siste 3 år)	1 (2,7)	0 (0,7)	10 (15)	8 (8,7)	4 (3,3)	4 (5)	27 (35)
Underkjenninger (hvorav dr.philos.)	2 (0)	1 (1)	0 (0)	2 (0)	2 (1)	5 (1)	12 (3)

UiB hadde i 2016 227 disputaser som ledet til doktorgraden. Én av disse var en dr.philos.-grad. Disputasantallet er en nedgang på 19 disputaser fra 2015, men ikke mer enn tre disputaser under gjennomsnittet fra de tre siste årene. Gjennomsnittet de tre siste årene på 230 disputaser, vurderes å være noe lavt, og henger nok sammen med relativt lave opptakstall i perioden fra 2009 til 2011. Denne vurderingen er basert på at brutto gjennomsnittstid i doktorgradsløpet er oppunder fem år. Fra 2012 ser vi høyere opptakstall, noe som trolig vil gi oss stabilt høyere disputasantall de neste par årene.

Raden «Gjennomføring 6 år» tar utgangspunkt i 2010-kullet, og viser hvor stor andel som har fullført doktorgradsløpet innen utgangen av 2016. Denne parameteren viser en tydelig nedgang sammenlignet med 2015, da andelen var oppe i 77,4 %. Alle fakultetene viser en nedgang for denne parameteren, unntatt Det juridiske fakultet. Noe av forklaringen til nedgangen kan være at UiB de tidligere år har scoret best på gjennomføring i nasjonal sammenheng, og at vi nå er nede på et mer normalt nivå. Men en direkte indikasjon på hva som gjør at gjennomføringsandelen varierer såpass fra år til år, er vanskelig å fastslå. I denne parameteren ser vi også til dels store variasjoner mellom fakultetene. Denne variasjonen henger nok først og fremst sammen med at forskningen utføres på veldig forskjellig vis mellom fakultetene. Noe som igjen fører til at strukturene rundt den enkelte ph.d.-kandidat varierer betraktelig; ved noen fakultet er hver kandidat tett integrert i forskningsprosjekter og –grupper. Kontakten med veiledere og andre kandidater er tett, og suksess for det overordnede prosjekt er i stor grad avhengig av god gjennomstrømming i det enkelte doktorgradsprosjekt. Mens ved andre fakultet krever forskningsspørsmålene i mindre grad teamarbeid; nettverkene blir således løsere, og kandidaten er i større grad overlatt til seg selv.

Gjennomstrømmingstallene viser tidsbruken for de som har disputert for ph.d.-graden. Netttotalene trekker fra tid i permisjon, og etter at finansieringen har løpt ut blir kun den tiden kandidatene faktisk har brukt til ph.d.-arbeidet, regnet med. Gjennomstrømmingen for kandidatene som disputerte i 2016 må regnes som god, med et nettotall på 3,4 og et bruttotall på 4,7. Med unntak fra 2015, har

UiB hatt god statistikk for gjennomstrømming de senere årene. Nasjonalt sett ligger vi også godt an. For 2016 hadde UiB best netto gjennomstrømming blant universitetene i Norge.

Tall over nye avtaler er hentet fra 2015, ettersom tallene for 2016 ennå ikke er klar. 231 nye kandidater i 2015 er noe under gjennomsnittet de tre siste årene, noe som henger sammen med et høyt opptakstall i 2013. Hvis vi skal se på den innvirkningen opptakstall har på disputasantall, vil vi kunne forvente et høyere antall disputaser de neste par årene basert på gode opptakstall i 2012 (268) og 2013 (266). Deretter (fra 2019/20) vil vi kunne forvente en nedgang i antall disputaser. Hvis man ønsker å opprettholde et høyt antall oppnådde doktorgrader bør UiB, fra sentralledelse til det enkelte fagmiljø, foreta relevante strategiske og operative grep for at antall opptak igjen kommer opp på 2012/2013-nivå.

I 2016 har 27 kandidater blitt skrevet ut av ph.d.-programmet uten fullført grad. Dette er i overensstemmelse med forrige forskerutdanningsmelding, der vi estimerte at rundt 12 % av kandidatene som tas opp i forskerutdanning, etterhvert vil bryte utdanningen. Et frafallstall på 12 % er muligens akseptabelt, men variasjonene mellom fakultetene er store. Basert på årets melding og fjorårets grundigere analyse av frafall, kan vi legge til grunn at Det juridiske fakultet og Med.odont har gode tall på dette målet, HF ligger på gjennomsnittet, mens tallene for Mat.nat., Psyk og SV-fak. er lite oppløftende. Sistnevnte fakultet adresserer disse utfordringene i sin forskerutdanningsmelding, og vil implementere et utfyllende reglement med egne tiltak for å bedre gjennomføringen og hindre frafall.

Tall for underkjenninger viser 12 førstegangs- og andregangsunderkjenninger av avhandlinger i 2016. Gjennomsnittet for de siste tre årene er 14,3. Også for dette målet har det nylig blitt foretatt en grundigere analyse som ble presentert i UiB sitt forskningsutvalg i møte 2. februar 2017. Disse to undersøkelsene viser at 5-7 % av innleverte avhandlinger blir underkjent. Det kan hevdes at en slik størrelsesmessig andel viser at det ved UiB eksisterer en passende balanse mellom strenge nok kvalitetskrav fra vurderingskomiteene og høy nok kvalitet i avhandlingen. Antall underkjenninger varierer likevel betydelig mellom fakultetene. Noe av variasjonen kan nok tilskrives dr.philos.-innleveringer, som er vanligere ved noen fakultet. Dr.philos.-avhandlinger har en høyere underkjenningsprosent enn ph.d.-avhandlinger. Variasjonen kan også forklares i de faglige og strukturelle forskjellene mellom fakultetene, som vist under omtalen av gjennomføring lenger oppe i teksten. Den grundige analysen av underkjenninger viste noen svært positive trekk. Det er svært få avhandlinger som enten blir endelig underkjent eller som ikke blir levert inn på nytt.

Kandidatundersøkelsen høst 2016

FA har utviklet en survey som skal sendes ut til de kandidatene som har fullført studiet. Undersøkelsen inneholder spørsmål om: motivasjon for å starte på en forskerutdanning, opplæringsdelen, opplæring i overførbare ferdighet og etikk, tilfredshet med veiledning, pliktarbeid, forskningsmiljø og infrastruktur, publisering og medforfattere, internasjonale opphold, disputasprosessen og videre karriere.

UiB sendte ut surveyen den 26. januar til de kandidatene som disputerte i høstsemesteret 2016. Det ble sendt ut 108 invitasjoner til å besvare surveyen på epost. 50 % av kandidatene som fullførte ph.d.-graden høsten 2016 besvarte surveyen.

Surveyen vil bli sendt ut før hver doktorgradspromosjon. Selv om antallet respondenter for høst 2016 ikke nødvendigvis er høyt nok til at dataene er representative, spesielt på fakultetsnivå, vil dette endre seg når datamengden blir større. Med dette forbeholdet viser surveyen at ph.d.-kandidatene som deltok i surveyen er godt fornøyd med den forskerutdanningen de har vært gjennom. De er spesielt godt fornøyd med den veiledningen de har mottatt og noe mindre fornøyd med kurstilbudet i opplæringsdelen. Om lag halvparten har tatt kurs i regi av en forskerskole og tilfredsheten med disse kursene er noe høyere enn for ph.d.-kurs generelt. Resultatene viser at langt færre kandidater har reist ut på internasjonale forskningsopphold enn det som er målsetningen i Handlingsplan for forskerutdanning. 28 % av respondentene har vært på et eller flere forskningsopphold av varighet mer enn en måned. Målsetningen i handlingsplanen er minst 50 %. Kandidatene deltar derimot i langt større grad på internasjonale konferanser. Surveyen viser også at kandidatene begynner på forskerutdanningen fordi de har en sterk faglig interesse. Det er i stor grad fagfolk i akademia som motiverer kandidatene til å begynne på forskerutdanningen. Etter endt forskerutdanning ønsker om lag 70 % av deltagerne i surveyen å fortsette i akademia. Undersøkelser utført av NIFU viser at et fåtall av kandidatene som tar en forskerutdanning kommer til å jobbe i vitenskapelige stillinger i akademia. Diskrepansen mellom kandidatenes karriereønsker og de faktiske mulighetene i akademia peker på at universitetet bør bli flinkere på karriereveiledning.

Publisering

Tall fra Universitetsbiblioteket viser at stipendiatspubliseringen har økt i 2016 og er nå på det høyeste nivået siden 2009. Både antallet publikasjoner på nivå 1 og nivå 2 øker. Data fra kandidatundersøkelsen viser at de fleste respondentene (93 %) har publisert eller fått akseptert manuskript for publisering, mens 28 % av respondentene rapporterer to publikasjoner og 53% rapporterer tre eller flere publikasjoner.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nivå 1	376	350	342	315	273	375
Nivå 2	94	131	97	89	102	119
	470	481	439	404	375	494

Fakultetenes forskerutdanningsmeldinger

Fakultetenes forskerutdanningsmelding er en del av kvalitetssikringen av forskerutdanningen.

Fakultetenes meldinger ligger vedlagt og nedenfor følger kun enkelte punkter og vurderinger.

Oppfølging av fakultetets prioriteringer for forskerutdanningen. Forholdet mellom forskerutdanning og forskningssatsinger:

Fakultetenes prioriteringer:

I meldingen for 2016 vektlegger MN-fakultetet et fokus på opptak og tilsetting i samme prosess.

Fakultetet har også hatt en gjennomgang av formelle og praktiske rutiner med instituttene. Hensikt

med denne gjennomgangen er erfaringsutveksling mellom instituttene og å vurdere behov for felles anbefalinger.

På SV-fakultetet har en arbeidsgruppe sett på hvordan man kan bedre gjennomføring og hindre frafall. Fakultetet har utviklet et utfyllende reglement som skal føre til bedre kandidatoppfølging.

Under fakultetets prioriteringer trekker PSY-fak frem at de har hatt en gjennomgang av opplæringsdelen samt planlagt en ny regional forskerskole innen pedagogikk.

På Juss-fak har man revidert opplæringsdelen og satsset på pedagogikkopplæring for stipendiater. MOF trekker frem veilederopplæring og karriereplanlegging som satsinger ved fakultetet.

Ved HF viser man til at hovedansvaret for forskerutdanning ligger ved grunnenhetene, og at enhetene har stor frihet til å definere sine egne prioriteringer. På fakultetsnivå trekker man frem at HF tar ansvar for middelalderstudier, blant annet ved å sikre tilstrekkelig med stipendiatstillinger til denne satsingen.

Forholdet mellom forskningssatsinger og forskerutdanningen:

I Handlingsplan for forskerutdanning er det en målsetning om at ph.d.-kandidatene skal inngå i et aktivt forskningsmiljø. Fakultetene har blitt spurt om forholdet mellom forskningssatsinger og forskerutdanningen. Ved universitetet er det store forskjeller på i hvor stor grad ph.d.-kandidatene er integrert i forskningsprosjekter. Psykologisk fakultetet har i en lengre periode knyttet ph.d.-kandidatene opp mot både forskerskoler og forskningsgrupper. Fakultetet trekker blant annet frem dette for å forklare hvorfor fakultet i stor grad lykkes med god gjennomstrømming.

Opptak, gjennomstrømming, frafall, disputaser og underkjenninger – kort beskrivelse av situasjonen og eventuelle tiltak for å forbedre disse parameterne:

Tendensene som MN-fakultetet trekker frem, er at antallet eksternfinansierte kandidater avtar. Fakultetet har ellers en lavere gjennomføring enn i 2015. Fakultetet peker på at de kandidatene som har vært knyttet opp mot forskerskoler har betydelig høyere gjennomføringsprosent. SV-fakultetet har 44 % av universitetets ph.d.-underkjenninger.

Veilederopplæring og karriereveiledning – beskrivelse av situasjonen og planlagte tiltak.

Doktorgradsveiledning var et tema som ble behandlet i en arbeidsgruppe i 2015 og er vektlagt i Handlingsplan for forskerutdanning. Fakultetenes meldinger viser at flere fakultet har satt i verk tiltak for å forbedre ph.d.-veiledningen. MOF har i flere år arbeidet systematisk med dette og var først ute med e-kurs for doktorgradsveiledere. Flere andre fakultet ønsker nå å ta i bruk e-kurs. Det er fortsatt en diskusjon på fakultetene om kompetanseøkning for doktorgradsveiledere bør gis i et formalisert opplegg eller om det kan gjøres uformelt i fagmiljøene.

Karriereveiledning for doktorgradskandidater er et nyere tema på universitetet og ikke alle fakultetene har utviklet tiltak. Til tross for dette har flere fakultet aktiviteter på dette området i form av karrieredager og synliggjøring av karriereveier for ph.d.-kandidater. Flere fakultet har også karriereveiledning som en del av medarbeidersamtalen.

Internasjonalisering – beskrivelse av situasjonen, eventuelle planlagte tiltak for internasjonal rekruttering og for å øke internasjonale opphold for ph.d.-kandidatene

Fakultetene rapporterer flere tiltak for å bedre internasjonaliseringen. Psykologisk fakultet har satt av midler til ph.d.-kandidater som ønsker å dra ut på internasjonale forskningsopphold. Juridisk fakultet arrangerer doktorgradskurs i Kina og India. Ved MN-fakultetet reiser kandidatene i større grad på kortere forskningsopphold som ikke fanges opp av UiBs målsetning på området. Flere fakultet melder også om en satsing for å rekruttere internasjonale kandidater til studiet og bruke internasjonale biveiledere.

Avdelingsdirektørens kommentarer

Forskerutdanningen ved UiB har i en lengre periode hatt svært gode gjennomføringstall og har vært ledende blant de store universitetene på denne parameteren. Tallene for 2016 viser et markant fall i andelen som har gjennomført forskerutdanningen 6 år etter oppstart. Mens denne andelen var 77,4 i 2015 er den 64,5 for 2016. For enkelte fakultet som HF, Juss og SV ligger denne andelen lavt på 50-tallet, eller under. Dette er bekymringsfullt og universitetet må følge situasjonen nøye. Vi vet fortsatt ikke om dette kun er en midlertidig nedgang, eller starten på en trend.

Det er derimot gledelig at publiseringsnivået for stipendiatene har forbedret seg.

Universitetsstyret vedtok i 2016 en ny handlingsplan for forskerutdanningen. Selv om handlingsplanperioden strekker seg frem til 2022 er UiB godt i gang med tiltak som er skissert i denne. Avdelingsdirektøren anser handlingsplanen som et egnet instrument for å øke kvaliteten i forskerutdanningen.

Den overordnede vurderingen av forskerutdanningen ved UiB er at det gjøres mye godt og systematisk arbeid ved fakultetene og i det enkelte fagmiljø. Gjennomstrømmingen er god og stabil, og forskningen som utføres av ph.d.-kandidatene holder høy kvalitet.